

A Levéltári Szemle 2020/1. számában közzétett szerkesztőségi felhívás óta, amelyben levéltáros életpályák feltárására, levéltáros emlékek rögzítésére és publikálására buzdítottuk kollégáinkat, több jelzést is kaptunk készülő interjúkról, visszaemlékezésekről, valamint felkérésünkre már többen vállaltak interjúkészítést. A szerkesztőségünkbe beérkezett interjúk közül a reménybeli sorozat első darabját publikáljuk az alábbiakban.

Miskolc – Kaposvár – Miskolc

*Interjú Tóth Péterrel**

Beszélgetőtárs: Kis József

Tóth Péter gazdag életutat járt be és aktivitása jelenleg is töretlen. Pályafutását tanárként kezdte, majd levéltárosként, illetve történészként hungarikakutatásaival és koraújkori forrásfeltáró munkáival hívta fel magára a figyelmet. 1979 és 1992 között dolgozott levéltárosként, több intézmény munkatársaként, de később sem szakadt el a levéltári munkától.

■

KJ: *Hogyan indult az életpályád? Amennyire én tudom, származásodból, illetve a családi milióból egyáltalán nem következett volna a történelmi pálya.*

TP: A kezdet kezdete a megszületésem, ami 1949. szeptember 8-án történt, nem könnyű körülmények között. Gyermekkoromat meghatározta, hogy édesapám csendőrműltja miatt nem került szerencsés helyzetbe az '50-es évek elején. Kénytelen volt a bányánál elhelyezkedni és még annak is örült, hogy egyáltalán munkát kaphatott. Általános iskoláimat szülővárosomban, Sajószentpéteren végeztem, de nevelésemet nagyban meghatározta, hogy édesanyám „rábízott” a papokra. Közel laktunk egy kápolnának nevezett kis templomhoz. Ott elkötelezett káplánok működtek, akik nagyon szívesen foglalkoztak velünk. Mindenféle sportfelszerelést beszereztek, pingpongozhattunk a kápolna udvarán, kuglizhattunk. Plébániák közötti focibajnokságokat szerveztek nekünk. Kivittek bennünket Haricára – ez Kondó mellett egy erdős terület –, ahol bográcsoltunk, számháborúztunk – szóval tényleg egy klassz gyerekkor volt így, hála a papoknak. Ők kezdtek el latinra is tanítani. Akkoriban a misének a szövege még latin nyelvű volt és ezt ministráns gyerekként be kellett tanulni. Már akkor is szerettem volna megérteni, hogy mit mondunk, nemcsak egyszerűen bemagolni a szöveget. Itt kezdődött valahol az érdeklődésem a latin nyelv iránt, amit később aztán sikerült elég jól kamatoztatni. Ilyen neveltetés után természetes volt, hogy Pannonhalmára, a bencés gimnáziumba kerültem azzal a feltett szándékkal és az egri egyházmegye ösztöndíjával, hogy egyházi

* Az interjú az MNL Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára Velünk élő emlékezők című beszélgetéssorozata keretében megvalósult felvétel felhasználásával készült.

pályán folytatom majd. Aztán az ember kamaszodik, kezd felnőtté válni, a világa megváltozik – és meggondoltam magam. Ennek az lett a következménye, hogy a negyedik évet már nem Pannonhalmán, hanem Sárospatakon végeztem és ott is érettségiztem.

Pannonhalmának nagy előnye volt, hogy ott nem voltak tekintettel arra, hogy téged mi érdekel, vagy mivel foglalkoznál szívesen. Minden tantárgyat teljesen egyformán kellett tanulni. Hiába jó hírű a sajozsentspéteri általános iskola, de elég nehéz volt Pannonhalmán az első évem. Bizony megtörtént, hogy az első matek dolgozat kiosztása után bevonultam a WC-be sírni, mert nem olyan jegyet kaptam, mint amilyet vártam. De sikerült megküzdeni ezzel és a matematika az egyik kedvenc tárgyam lett: még országos feladatmegoldó versenyen is kaptam oklevelet ebből a tárgyból. A latint egy Ruttmayer Ince nevű bencés szerzetes tanította, aki egyszerre volt osztályfőnököm, nevelőtanárom, gyóntatóm, tehát tényleg a szó szoros értelmében velünk és értünk élt. Bennem látott fantáziát, de úgy gondolta, hogy csak akkor jönnek az eredmények, ha állandóan fenyeget a számonkérés veszedelme. Volt olyan félév, hogy több, mint negyven jegyből zárt le, ami gyakorlatilag azt jelenti, hogy minden órán feleltem és hát mivel nem mindegyik sikerült úgy, ahogy kellett volna, ezért különböző memoriterekkel kellett felfelé kerekíttetni a jegyeket. Még most is a fél Phaedrus-életművet el tudom mondani, ha minden kötél szakad, annyira megmaradtak ezek az így megtanult versek bennem. A latint tehát nagyon szerettem és már Patakon, tehát negyedikes koromban az országos tanulmányi versenyen is jó eredményt értem el, ami nagyban megkönnyítette később a felvételimet. Bár előbb nem latin szakra jelentkeztem, hanem a természettudományok iránti vonzalom miatt geológus akartam lenni, ezért Miskolcon, a műszaki egyetemen felvételiztem a bányamérnöki karon. De nem vettek fel. Bőven megvolt a felvételihez szükséges pontszámom, valamiért mégis úgy ítélték meg, legalábbis a szóbeli felvételimből erre következtetek, hogy nem való vagyok oda. Hosszú, több mint egyórás felvételi volt, de abból csak 15-20 perc volt a matematika és a fizika, a többi kérdés mind nagyon személyes dolgokról szólt és hát elég kegyetlen kérdések voltak ezek.

KJ: Kimondhatjuk, hogy az édesapád csendőr múltja köszönt vissza a felvételi eredményednél?

TP: Meg az én pannonhalmi pályafutásom. Hiába nem ott érettségiztem, a kérdések nagy része mégis az ottani életre irányult. Valószínűleg ez a két dolog lehetett az oka annak, hogy nem vettek fel. Felvettek egyébként pótfelvételi keretében Kazincbarcikára, a felsőfokú vegyipari technikumba – megjegyzem, középiskolában a kémia is egyik kedvenc tantárgyam volt –, ott viszont nem találtam a helyemet, ezért egy szemeszter után abbahagytam és elkezdtem felkészülni Debrecenbe, a bölcsészettudományi karra. A latin volt a fix pont, mellé kellett egy tárgyat választani. Ez a tárgy nem a történelem lett, hanem a magyar. Akkoriban még el sem tudtam képzelni, hogy valaha is történész legyek, mert nem foglalkoztatott igazán. A magyar irodalmat és nyelvészetet viszont szerettem. Fel is vettek. Az egyetemi évek nagyon klasszul teltek, hogy őszinte legyek, nem túl sok tanulmányi elfoglaltsággal, annál több focival, sörözéssel, újságkihordással, statisztálással, lengyelországi csavargásokkal, lányokkal, hasonlókkal. De ha újra kezdhetném, újra csak így csinálnám.

Aztán amikor eljött az ideje és elkezdtem a gyakorló tanítást, akkor magam számára is váratlanul nagyon megtetszett ez a munka, ezért óraadóként már ötödéven is tanítottam latint Debrecenben, az egészségügyi szakközépiskolában. Aztán később nevelőtanár voltam előbb Debrecenben, mellette óraadó latinból, ugyanott az egészségügyi szakközépiskolában. Később Patakon voltam nevelőtanár egy évig, aztán Kazincbarcikára kerültem az egészségügyi és óvónőképző szakközépiskolába. Ott már mind a két szakot, tehát latint és magyart is tanítottam.

Ekkoriban ismerkedtem meg Kováts Dániellel és tulajdonképpen ő vett rá engem a földrajzinév-gyűjtésre. Egyébként magyar szakosként is inkább nyelvésznek éreztem magamat, mint irodalmárnak. A földrajzinév-gyűjtés hozott be engem a levéltárba is, mert előírás volt, hogy a történeti anyagot, amennyire lehet, fel kell tární. A miskolci járás gyűjtését irányítottam, de magam is gyűjtöttem a neveket Sajószentpéteren és a környékén. Elkezdtem tehát bejárni a levéltárba és térképeket, iratokat nézegetni. Gondolom, ennek köszönhető, hogy egyszer megszólított Román János, az akkori igazgató és megkérdezte, nincs-e kedvem a levéltárban dolgozni. Mivel abban az évben született meg a kislányom és elég kényelmetlen volt kijárni Miskolcra Kazincbarcikára, egy kicsit fájó szívvel, de tele várakozással 1979. szeptember 1-jén, tehát pontosan 30 évesen, a miskolci levéltárnak az alkalmazottja lettem.

KJ: *Román János, amennyire lehet róla tudni, mindenképpen egy összetett személyiség volt és maga az életútja is összetett, hiszen egy kiugrott református papról van szó, aki Borsod megye legnagyobb marxista történésének tartotta magát. Igaz-e az az állítás, hogy ő maga egy vonalas ember volt, mármint politikai értelemben, vagy pusztán egy szikár-szilárd levéltár-igazgatót láthatunk magunk előtt?*

TP: Szerintem inkább az utóbbi, hozzátehetjük, hogy némi rosszindulattal fűszerezve. Semmit nem engedett, amiről úgy látta, hogy szívesen csinálná az ember. Valamiért kifejezetten nem kedvelte Kováts Dánielt és ezt a „nem kedvelést” kiterjesztette a földrajzinév-gyűjtésre is. Jól emlékszem például, hogy akkor kezdtem foglalkozni Pesty Frigyesnek a földrajzinév-gyűjteményével, ami később meg is jelent. Mikrofilmen tudtuk megszerezni a kéziratot és egy régi keletnémet mikrofilm-leolvasó mellett töltöttem a benti szabadidőmet és írtam át ezeket a szövegeket. Amikor ő észrevette, hogy ez mennyire fontos nekem, átparancsolt egy másik szobába. Mondtam, hogy rendben van. Mentem és fogtam a gépet, mert vinni akartam magammal, erre ő azt mondta, hogy nem, a gép marad, te mész. Tehát gyakorlatilag nem tiltotta meg, hogy ezzel foglalkozzam, csak éppen olyan körülményeket teremtett, hogy nem tudtam vele foglalkozni. Latin szakosként leltárt ellenőriztem, tehát a bútorok oldalán lévő leltári számokat egyeztettem, míg olyan kollégák, akik érettségivel rendelkeztek, a feudális kori iratok összevont mutatóit készítették.

KJ: *Szakmailag nehezen tartható álláspont.*

TP: Így utólag bizonyos szempontból még hálás is vagyok neki, mert például rendszeresen végeztem munkaviszony-igazolásokat a tanácsi iratanyagból. Az tételszámos rendszer volt és én az életben meg nem ismertem volna, ha nem kényszerülök arra, hogy a munkaviszony-igazolások miatt dolgozzak bennük. Ezért még hálás is tudok

lenni neki. Az biztos, hogy egy kemény időszak volt. Mi magunk nem mehettünk be a raktárba. A takarítónő hozta ki azokat az iratokat, amikre szükségünk volt, tehát tényleg sajátos elgondolásai voltak a szakmáról. Ugyanakkor nagyon érdekes ember volt. Amikor a legvégén, a nyugdíj előtt már nem nagyon tudott mit kezdeni magával, akkor rendszeresen eljött velünk iratkezelést és irattárakat ellenőrizni. Azt hiszem, jobban féltek tőlünk, mint a KÖJÁL-tól akkoriban. Falusi iskolák irattárait, iratkezelési szabályzatait, meg ezek betartását kellett ellenőrizni. Máig emlékszem arra, hogy Román János autózás közepette egy kicsit közvetlenebbé vált irányunkba, különösen, ha olyan helyeken jártunk Zemplénben vagy Dél-Abaújban, amiket szeretett, és ilyenkor rengeteget anekdotázott. Tényleg érdekes ember volt. De miután nyugdíjba ment és megérkezett az utódja, Csorba Csaba, akkor nagyon megnyílt a világ előttünk. 1981 augusztusában, a Honismereti Akadémia szolnoki rendezvényén láttam először olyan levéltárost, aki nem miskolci vagy újhelyi munkatársam volt. Nem is akárkit: Kapiller Imrét, aki Zalaegerszegen dolgozott. Nagyon jó barátom lett később. Egyébként ő is a bencésekhez, csak a győri bencésekhez járt és pár évvel később, mint én.

Itt kell megemlíteni azt, hogy ebben az időben a Heves Megyei Levéltár igazgatója Kovács Béla volt, egy rendkívül agilis ember. Ő Román Jánossal ellentétben nem azokat gyűjtötte maga köré, akik fölött rendelkezni tudott, hanem azokat, akiket tehetségnek tartott. Így ebben az időben a Heves Megyei Levéltárban dolgozott Bán Péter, Varga Laci, vagy Havasi Péter, később Csiffáry Gergő. Béla ezeket az embereket gyűjtötte maga mellé, mert ő tényleg akart valamit csinálni. A hevesi levéltárból egy valódi műhely alakított ki, amellyel, mint szomszéd várral 1981-ben kerültünk szoros kapcsolatba. Akkor építettük be az egyik raktárt dexion-salgó állványokkal és Kovács Béla volt az, aki akkoriban szokatlan módon még egy vállalkozást is létrehozott, nem a maga, hanem a munkatársai számára ilyen feladatok elvégzésére és őket bízta meg a levéltárunk a dexion-állványzatnak az összeállításával. Ez még a megyeházán lévő épületben volt. Akkor még volt ott egy vendégszoba, ahol aludtak napokon keresztül. Én először csak lementem nézelődni, aztán segítettem nekik, később már haza is alig mentem, és másnap reggel már ott voltam újra segíteni. Akkor kezdődött velük az a barátság, ami tényleg sokáig, a mai napig is kitart (remélem, ők is így érezték, így érzik). Tényleg nagy és inspiráló élmény volt ez, a levéltárosi munkában is. Bán Péter akkoriban dolgozott a dézsmajegyzékek kiadásán és kézenfekvő volt, hogy ha ők csinálják, akkor én is. Ez a levéltár egy olyan szakma, hogy ha ketten csinálják ugyanazt, akkor az nem kétszer, hanem sokkal több, mert más nézőpontokat is bevisz a munkába. A mai napig megvannak itt, a levéltárban, valamelyik raktárban az általam átírt dézsmajegyzékek, bár kiadvány nem lett belőlük. Amikor végeztem egy füzettel, akkor egy telefon elég volt és jöttek át hárman is Egerből, hogy összeolvassuk az eredetit, meg az általam készített átiratot. Nagyon jó munkakapcsolat volt ez, azt hiszem ekkor, és nekik köszönhetően lettem valóban levéltáros. És itt kell elmondanom, hogy soha nem tanultam iratolvasást, magamat képeztem ott-hon, a konyhaasztal mellett ülve késő éjszakákig úgy, hogy az eredeti oklevelek fotóit vetettem össze az átírásukkal.

Aztán 1984-ben mégis elhagytam a levéltárat, miután jó barátom, Zsámboki László, a miskolci egyetemi levéltár vezetője átcsábított magához. Ennek az is volt az oka, hogy akkor bízták meg őt a borsodi szénbányászat kezdeteinek a feltárásával és felkérésére bányászattörténeti kutatásokkal kezdtem foglalkozni. Ez a kutatás nagy élmény volt. Az Országos Levéltárban a Helytartótanács által a szén-előfordulásokról bekért vármegyei jelentések mellett megtaláltam például az eredeti mintákat, a szénmintákat is. És nem utolsósorban, „összenőtt, ami összetartozott” bennem: a természettudományok iránti régi és a levéltári anyag iránti új érdeklődés...

KJ: *Az egyetemi levéltár dolgozójaként te nemcsak a szokásos illetményekben részesültél, de voltak a bányászati trösztökhöz kapcsolódó kiegészítő juttatások is. Melyek voltak ezek?*

TP: Engem akkor tulajdonképpen nem az egyetem alkalmazott. Egyfajta szocialista mecenatúra volt ez, tehát a Borsodi Szénbányák Vállalat alkalmazott kutatómérnöki beosztásban és munkahelyként az egyetemi levéltárat jelölte ki. Mint a szénbányák alkalmazottjának, nekem is járt illetményszén, hűségpénz, sőt bányász egyenruha is járt volna: máig bánom, hogy nem csináltattam. Főnökömet, Zsámboki Lacit külön kértem, hogy alagsorban kapjak munkaszobát, hátha akkor a földalatti pótlék is jár majd... De komolyra fordítva: akkor kezdtem el foglalkozni a régi természettudományi és országleíró irodalommal, Bél Mátyás, Csiba István, Giovanni Scopoli, Georgius Agricola és mások munkáival, aminek eredménye később több kötet fordítás lett.

KJ: *Időközben már nemcsak az országon belül, hanem azon kívül is kutattál, hiszen Lengyelországba jártál éveken keresztül magyar vonatkozású iratok felkutatása céljából.*

TP: Igen, ez is Kovács Bélához köthető, együtt voltunk ugyanis először 1982-ben Częstochowában, ahol a pálos levéltárban végeztünk hungarikakutatást. 1982 késő ősze, ugye, ekkor halt meg Breznyev elvtárs és Lengyelországban ekkor voltak a nagy megmozdulások, a Szolidaritás által szervezett nagy tüntetések. Częstochowában is, a Jasna Góra tövében lévő szállodai szobánkból láttuk a felsorakozott vízágyúkat és mindenféle katonai járműveket. Emlékszem rá, amikor – a levéltárból lejövet – a Mária-szobornál, amely a tömeg gyülekezőhelye volt, megjegyeztük, hogy milyen érdekes, hogy mindig munkaidő után gyűlik össze az a hatalmas tömeg, holott Magyarországon az a hír terjedt el, hogy a lengyelek nem szeretnek és nem is akarnak dolgozni és hogy ezért van ez az egész felfordulás. Aztán átvágtunk ezen a hatalmas tömegen, amely hol a himnusz énekelte, hol imádkozott, hol valaki szónokolt. Ránk is átragadt a hangulat. Bementünk a szállodába, de még a nagykabátot se vettük le, hanem az ablakhoz álltunk, hogy lássuk, történik-e valami érdekes, mert már felsorakoztak a vízágyúk és a rohamrendőrök... És akkor egyszer csak azt mondta Béla: „Ejnye, mégis csak történelmi időket élünk, menjünk!” És akkor lementünk és próbáltuk átélni, hogy mi is történik.

Jellemző volt Kovács Béla igényességére, hogy úgy mentünk Częstochowába, hogy mindent megtanultunk, amit a pálosokról, magyarországi rendházairól, meg a częstochowai kolostorról tudni lehetett. Mindent elolvastunk előtte, tehát alaposan felkészültünk az útra. Ott mindig van egy ún. magyar barát, aki a zarándokokat fogadja és segíti. Valamikor a harmincas években, ha jól emlékszem, Pécsett volt a pálosoknak egy központja, ahol nevelték az utánpótlást és emlékezetem szerint ő is oda járt.

Tehát a harmincas években valamennyire megtanult magyarul és ez elég volt ahhoz, hogy győntasson, meg ott foglalkozzon a magyar turistákkal, zárandokokkal. De őt az is megbízták, hogy írjon egy magyar nyelvű idegenvezető füzetet Częstochowáról. Akkoriban készült el vele és nagyon megörült, hogy ott vagyunk és megkért bennünket, nézzük át a kéziratát és javítsuk ki, ahol szükséges. Bélával rögtön láttuk, hogy ez így nem megjelentethető, sőt, nem is javítható. Kértünk egy írógépet, és ha hiszed, ha nem, másfél hetünk volt rá, de megírtuk ezt a częstochowai idegenvezetőt a magyarok számára. Nem volt nehéz dolog, mert tényleg felkészülten mentünk oda. És olyan hálások voltak, hogy még a csodatévő Mária-kép előtt tartott misében is megemlítették bennünket...

Aztán 1985-ben indult el egy nagy levéltári program, ez a „Buda Expugnata”, tehát a Buda török uralom alóli felszabadítására vonatkozó iratoknak a katalógusszinten való összegyűjtése volt. Én egyrészt a Borsod vármegye és Miskolc város anyagát néztem át ebből a szempontól, másrészt rám bízta a lengyel kutatásokat. Lengyelországba nemzetközi cserekapcsolat révén utaztam, s mindig nagyon örültek ott, ha mentem, mert cserébe jöhetett egy lengyel kutató is hozzánk. Innét más nem is nagyon akart oda menni, mert tényleg nehéz volt akkoriban Lengyelországban. Láttam olyan boltokat, nem egyet, amelyek teljesen üresek voltak, csak egy „Éljen május 1.” plakát volt kirakva. Ezzel a „Buda Expugnata”-kutatással kezdődtek a lengyel útjaim, aztán a középkori okleveleknek a feltárásával folytatódtak. Ezek most jelennek meg szép sorban Debrecenben. A debreceni egyetemen volt egy doktorandusz (Novák Ádám), aki szintén hungarikakutatókat végzett ott és vele közösen már három füzetet megjelentettünk eddig és egy negyedik is megjelenik rövidesen. Tehát ezeknek a hungarikakutatásnak a kapcsán akadtam rá a lengyel Királyi Kancellária Libri Legationum, tehát Követségek Könyvei iratsorozat köteteire. Nagyon sok, huszon-valahány kötetről van szó, amelyek Öreg Zsigmond királlyal és az egyik bátyjával, Sándorral kezdődnek (a másik bátyja volt a mi Dobzse László királyunk). Nyilván teli vannak magyar vonatkozású iratokkal. Ezek követutatisítások, követjelentések, királyi levelezés, kancelláriai levelezés, tehát elsőrendűen fontos iratokról van szó. Ezt a munkát a 2000-es évek elején sikerült befejezni és egy kötet ennek a levéltárnak a kiadványaként meg is jelent.

Emellett azért rendszeresen jártunk már a 80-as években is Szlovákiába, főként a kaszai levéltárba, a városiba és a megyeibe egyaránt. De kutattam a beszercebányai levéltárban, jártam Pozsonyban is. Hála dunántúli barátaimnak, kijutottam a kismartoni levéltárba is, levéltárrendezés okán.

Visszatérve Kovács Bélára, fontos és nagyszerű dolog volt, hogy ő nemcsak egy levéltárban gondolkodott, hanem az egész levéltári szakmában. Jó kapcsolatai voltak a Heves Megyei Tanáccsal, amelynek noszvaji továbbképzési központjában rendszeresen tarthattunk levéltári értekezleteket. Kicsit peches is volt Béla, hogy pont akkor élt, amikor, mert ez ilyen átmeneti időszak volt abból a szempontból, hogy még nem volt digitális technika, de már voltak olyan kezdeményezések, amelyek aztán mintha afelé vezettek volna. Ilyen volt például a lyukkártyás nyilvántartás, amely miatt több ilyen összlevéltári értekeztet is volt ott Noszvajban. Ezeken a korombeliek, a levéltári szakmának, ha szabad ezt mondani, a színe-java megjelent és tényleg nagyon intenzív kapcsola-

tok alakultak ki. A már említett Kapiller Imre mellett igen sokan, például Vas megyéből Tilcsik György, vagy Feiszt György, Sopronból Dominkovits Péter, Győrből Bana József, Somogyból Bősze Sándor, Nógrádból Kosján Laci vett részt rendszeresen ezeken az összejöveteleken és ezeket mind Béla szervezte meg. Mi pedig nagyon örültünk ezeknek az alkalmaknak.

KJ: *Ha már Somogy szóba került, Somogyhoz neked erősebb kötődésed is van azon túl, hogy ismered a somogyi kollégákat, hiszen dolgoztál is ott.*

TP: Igen, ennek személyes oka volt. Elváltként abban az időben lakáskiutaláshoz jutni nem volt egyszerű dolog. Amikor híre ment, hogy ebből a levéltárból elmentem az egyetemi levéltárba, akkor többen is megkerestek. Kovács Béla is szerette volna, ha átmegyek Egerbe, Ságvári Ágnes is hívott a fővárosi levéltárba, Kanyar Jóska bácsi Somogyba és mindenhol az volt a feltétel, hogy biztosítsanak számomra lakást. Egyedül Kanyar Jóska bácsi volt az, aki azt mondta, hogy ha minden botlábú futballista lakást kap, akkor az egy levéltárosnak is jár. Én nem is vettem nagyon komolyan ezt az ígéretét, amíg nem jött egy telefon, hogy akkor talán menjek és válasszak lakást. És valóban volt három lakáskulcs, az OTP rendelkezett ezek fölött a lakások fölött, és a levéltár gazdasági vezetőjével végigjárhattam mindhárom lakást és kiválaszthattam egyet, amit megvásároltam természetesen, tehát ezt nemcsak úgy kaptam, hanem megvásárolhattam.

Így kerültem tehát Kaposvárra. Abban az időszakban az ún. vándormadarak, akik gyakran váltogattak munkahelyet, nem voltak nagyon népszerűek. Ez egy teljesen igazságtalan álláspont, mert annak a somogyi időszakomnak a legnagyobb tanulsága az volt, hogy nincs két egyforma levéltár. Én Borsod vármegye levéltárával foglalkoztam mindig a legszívesebben. Ez egy kifejezetten gazdag iratanyag. Tényleg csak egy példát. Itt 1711 előtti jegyzőkönyv, ha jól emlékszem vagy 24-25 kötet van. Somogyban egy sincs, pontosabban egy van, de az nagyrészt másolat-gyűjtemény és az 1710 és 1715 közötti időszaknak van eredeti jegyzőkönyvi anyaga. Vas megyében három vagy négy kötet van ilyen. Zala megyében, ahol szintén nagyon büszkék a történeti múltjukra, ott sincs több négy kötetnél, az ötödik kötet az már nem is kötet, hanem egy doboznyi bekötetlen irat. Tehát ennyire gazdag Borsod vármegye levéltára a többi levéltárhoz képest. Soha nem felejttem el, egyszer beázott itt, nem, még a régi épületben...

KJ: *Még a megyei tanács épületében.*

TP: Igen, ott, az egyik raktárhelyiség és néhány doboznyi 1820-as évekbeli iratanyag vizes lett, és az egész levéltár egy héten keresztül mást sem csinált, mint minden kolléganő behozta a vasalóját és itatóspapírok között vasaltuk, szárítottuk az iratokat. Akkor került elő például egy érvénytelenített ezüst pecsétnyomó a levéltári iratok közül. Hivatalosan helyezték el a levéltárban, bereszéléssel érvénytelenítették. Az ország összes levéltárából már évszázadokkal ezelőtt eltűnt volna egy ilyen tárgy, itt meg érintetlenül megmaradt és hála ennek a beázásnak, mi találtuk meg az iratok között. Tehát tényleg tanulságos volt egy olyan levéltárban dolgozni, ahol egyrészt nem volt korai iratanyag. Márpedig a korai, a 16–17. századi iratanyag a legérdekesebb. A vármegyei önkormányzat akkor működött teljes fényében. A 18. században, főleg miután a Helytartótanács megalakult, már egyre erősödött a központi kormányzat és teljesen egyformák lettek

a levéltárak és a levéltári anyagok. A másik nagy különbség, hogy Somogyban nagybirtokok voltak, Borsodban nem, itt rengeteg kishemes volt. Az egész országot tekintve a 18. század végén Borsodban élt a legtöbb kishemes, a lakosság 15%-a, ami egy borszasztó nagy szám. Az országos átlag olyan 5% körül mozgott. És nemcsak a relatív, hanem az abszolút szám is igen magas volt: 1809-ben például, az utolsó nemesi felkelés idején Borsodból egy 2300-2400 fős sereg vonult ki, nagy része gyalogos, tehát szegény nemes, míg az olyan nagy és önmagukra büszke megyékből, mint Zala, meg Vas, 1200-1300 fő. Tehát Borsodból majdnem kétszer annyian vonultak ki, mint ezekből a megyékből, és ez a nemesség tényleges számát is tükrözi.

KJ: *Visszatérve Somogyra. Ott is munkaviszony-igazolásokkal foglalkoztál, vagy már testhezállóbb szakmai munkát kaptál?*

TP: Ott már sokkal komolyabb szakmai munkával foglalkoztam. Akkor kezdődött Borosy András, Pest megyei levéltáros ötlete nyomán az 1711 előtti vármegyei jegyzőkönyvek feltárása. Ő egy cédulakatalógust képzelt el a megyei jegyzőkönyvekben található ügyekről, aztán később jött az ötlet, hogy ezekből kiadványokat is lehetne készíteni, tehát könyv formájában is megjelenhetnének. Borosy András a feltárás módszertanát dolgozta ki, én és Varga J. János a kiadási szabályzatot készítettük el. Egy jó kiadási szabályzat pedig csak úgy képzelhető el, ha az ember alaposan ismeri az iratanyagot, ezért elkezdtem Zemplén vármegye jegyzőkönyveinek a feldolgozását. Én Borsoddal szerettem volna inkább foglalkozni, de Zemplén fontosabb volt az akkori levéltárvezetés számára. Somogyban éltem ugyan, de megkaptam másolatokban a jegyzőkönyveket és ott kezdtem el a munkát. Ez tényleg egy olyan program volt, ami nagyon összefogta a levéltárakat. Legalább 10-11 vidéki levéltár bekapcsolódott a munkába, azonos szempontok szerint készültek a kötetek és mintegy 40 kötet meg is jelent. Én magam tízet készítettem, két borsodi, két gömöri, két zempléni, egy nógrádi, egy soproni, két Vas megyei kötetet, valamint ezeknek a somogyi töredékeknek is megjelent egy füzet. Legutóbb Zala vármegye egyik kötetét készítettem el. A vármegyei jegyzőkönyvek feldolgozását annyira komolynak értékelte a szakma, hogy 2005 körül a levéltáros egyesület a Fővárosi Levéltárral közösen először még CD-ROM-on, aztán DVD-n is kiadta az addig megjelent köteteket, beszerezve és mellékelve hozzájuk az eredeti példányokról készült fényképeket is. Ez a munka tehát sokak szerint a vidéki levéltárak legkomolyabb együttműködése volt.

Somogyban emellett más jellegű munkákat is végeztem. Már Miskolcon, Csorba Csaba igazgatósága idején elkezdtük a levéltári kutatómunkát, de mellette rendeztünk is. Még most is sok levéltári nyilvántartást, törzskönyvet, lyukkártyákat találhatsz a szekrényekben, amiket egykor én készítettem. Sikertült egy kedvező egyensúlyt megtalálni a tényleges levéltári munka és a kutatómunka között. Bár én soha nem éreztem azt, hogy egy levéltáros számára kevésbé lenne fontos a források feltárása és közreadása. Bizony az, mert ezeket az iratokat el is kell tudni olvasni, értelmezni is tudni kell és csak így lehet igazán a kutatók elé tenni.

KJ: *Ha már szóba került Csorba Csaba. Míg Román János, amennyire én tudom, a munkásmozgalom történetével foglalkozott hangsúlyosan, addig Csorba Csaba a sokkal korábbi*

iratanyagra vonatkozóan indított el egy kötetkiadási hullámot. Jobban passzoltak a te időszakodhoz. Ezért is jöttél vissza '89-ben? Miért nem maradtál Kaposváron, mert igazából ott is jól érezted magadat.

TP: Igen, de Kaposvár elég messze van és hiányzott a családom. Hiányzott a kislányom, a húgaim, az édesanyám, aki, miután édesapám már nem élt, magára maradt. Kaposvár azért is kellett, hogy rádöbbenjen az ember, milyen sok szál köti össze a szülőföldjével. Tehát visszavágytam és miután Kanyar Jóska bácsi nyugdíjba ment, nem éreztem azt, hogy kötelességem lenne maradni az új vezetés alatt. Csorba Csaba hívott is, de magam is szívesen jöttem vissza. Ment is Csabával a munka egy ideig, de aztán megromlott a viszonyunk különféle okok miatt. Nagy szerencsémre akkor indult el az egyetemen a bölcsészképzés és '92 elején elhagytam a levéltárat. Kunt Ernő után én voltam a második hivatalos alkalmazottja a frissen felállott bölcsészettudományi intézetnek, a későbbi karnak. Persze a levéltártól itt sem szakadtam el teljesen. Kollégáimmal kifejezetten törekedtünk arra, hogy a történész hallgatók bejárjanak a levéltárba szakdolgoztatás vagy kisebb kutatások céljából. Oktattam a levéltárhoz kapcsolódó segédtudományokat – paleográfiát, latint, heraldikát, kronológiát –, később pedig megszerveztük a levéltáros specializációt, ami azért maradt abba tulajdonképpen, mert lecsökkent a hallgatói létszám és érdeklődés sem nagyon mutatkozott. Minden hallgató a hadtörténelmi specializációra szeretett volna jelentkezni, nem tudták, hogy a levéltár mennyivel érdekesebb...

KJ: *A levéltáros szakirány kidolgozása mennyire jelentett nehézséget, kikkel működöttél akkor együtt?*

TP: Hát, nem is tudok olyan kollégát, akinek az életműve ne kapcsolódna a levéltárhoz. Horváth Zita, a mostani rektor, ő Zala megyében levéltárosként kezdte a pályafutását, Ő. Kovács Jóska és Horváth Emőke is dolgozott levéltárban. De a többi kolléga, kezdve Bessenyei Jóskaival, Tóth István Györgyön, Köblös Józsefen, Tóth Árpádon, Csiky Tamáson keresztül Faragó Tamásig, valamennyien otthon érezték magukat a levéltárakban, tehát tudtuk, hogy mit csinálunk, tudtuk, hogy mennyire fontos a történészek számára, hogy levéltárba járjanak és ott el is tudjanak igazodni. Ezért dolgoztuk ki az egész koncepciót.

Az is a levéltárhoz kapcsolt, hogy 1995 körül a következő igazgató, Dobrossy István volt munkatársával, Veres László múzeumigazgatóval kidolgozták az új Miskolc-monográfia koncepcióját és az első két kötet segédszerkesztői munkáit rám bízta. Az első kötetben Kubinyi András mellé voltam rendelve, a másikon pedig Szakály Ferenc mellé. Ez borzasztóan tanulságos és fontos munka volt, mondanom sem kell, milyen sokat jelentett nekem, hogy két ilyen formátumú történezzsel dolgozhattam együtt.

KJ: *Ezzel párhuzamosan mellékállásban visszakerültél a levéltárba.*

TP: Igen, Dobrossy Pista úgy gondolta, hogy ez így lenne célszerű, ezért '95-től mellékállásban folytattam itt a levéltári munkát és ez tartott körülbelül 2009-2010-ig. Az utolsó években már anyagi és egyéb nehézségek miatt ingyen, tehát nem fizetésért dolgoztam. Csak volt itt egy íróasztalom, amely mögé bármikor leülhettem. 2010 után a hivatalos kapcsolat megszűnt, de ha tehetem, mindig szívesen és örömmel bejövök ide.

KJ: *Időközben hangsúlyosabbá váltak a történettudományi kutatásaid, amelyeket nemcsak magyarországi vagy lengyelországi, de olaszországi, illetve vatikáni levéltárakban is megalapoztál.*

TP: Ha úgy mindent összeszámolok, akkor Varsóban megszakításokkal, de majdnem két évet töltöttem, tehát többet, mint Budapesten. Rómában sajnos kevesebbet, mintegy háromnegyed évet. A vatikáni ún. titkos levéltárban Szovák Kornél és E. Kovács Péter tanácsára kezdtem el kutatni a Kérvények Regisztrumait. Több olyan ügy volt ugyanis szerte a katolikus világ egyes egyházmegyéiben, amelyhez pápai engedély kellett. A kérvényezőnek el kellett zárándokolnia Rómába és ott hivatalosan kellett benyújtania a kérvényét. Magyarországról is sokan kérvényeztek, de a világ minden részéről még többen. Több mint 7000 kötet maradt meg, amelyekbe a pápa által jóváhagyott kérvényeket bejegyezték. A kutatót semmi nem segíti, csak egy margóra írt betű, az egyházmegye nevének a kezdőbetűje, amely jelzi, hogy melyik egyházmegyből érkezett a kérelmező. Ez igazából csak a pécsi egyházmegye esetében segítség: ennek latin neve Quinque Ecclesiensis, márpedig Q betűvel az egész világon csak a pécsi püspökség neve kezdődik, minden más betű számtalan püspökséget takarhat. Elég nehéz tehát ezekben kutatni. Ráadásul az írnokokat teljesítményre fizették, ha elkészültek a feladattal, megkapták a fizetést, de ha nem, akár még ki is átkozhatták őket, tehát nagyon igyekeztek és ez sajnos, meglátszik a kézíráson is. Ami a legnagyobb nehézséget jelentette, hogy ezeknek az írnokoknak fogalmuk sem volt a magyar nyelvről, így a nevek nagyon gyakran értelmezhetetlenek. Pedig még azt is el tudjuk dönteni, melyiket írta le a jegyző hallás után és melyiket írott kérvény alapján. Amikor írott kérvény alapján dolgozott, szinte rajzolta a teljesen idegen névnek a betűit és ezek a rajzolt részek szinte előugranak az egyébként nagyon egységesen írott szövegből. Amit meg a hallás útján, az a helyesírásból derült ki. Amit úgy ír egy feltehetően olasz nyelvű írnok a Vatikánban, hogy „Signir Varaglia”, az teljesen egyértelmű, hogy Szinyérváralja, hiszen a 'gn' betűkapcsolat a 'ny', a 'gl' betűkapcsolat pedig a 'j' hangnak felel meg az olaszban. Ez a kutatás egy lélekölő munka volt, de ugyanakkor szép és fontos is. Kilenckor nyitott a levéltár, egy óráig dolgozhattunk, aztán jött a kötelező szieszta, amit az olaszok szigorúan betartanak. Négy óra volt tehát mindössze a kutatásra, az idő nagyon számított, hogy mennyit haladhatok egy kötettel, amelyben átlag csak két-három magyar vonatkozású oklevél volt. Később külön kegyből megengedték néhányunknak, hogy három órára visszamehessünk és háromtól hétig folytathassuk a munkát. A szieszta ideje alatti két óra ugyanakkor mindig szuper volt a Vatikánban. Van ott egy szenzációs pizzéria, ahol római pizzát lehetett venni. Ezzel kiültem a San Pietro térre és ott annyira nagyon mélyen át lehetett érezni, hogy ez a hely több mint kétezer év óta a világ közepe... Nagy élmény volt ez a pár hónap kutatás, és közben persze Róma minden zegét-zugát bejárhattam, megismerhettem.

KJ: *Részt vettél egy másik igen fontos programban, az Erdélyi Királyi Könyvek megjelentetésében is.*

TP: Igen, ennek én voltam az egyik szervezője. Az ötletet az adta, hogy az Országos Levéltár megjelentette a magyar Királyi Könyveket és magától értetődőnek tűnt, hogy mi pedig dolgozzuk fel az erdélyi Királyi Könyveket.

KJ: *Kik vettek részt ebben a munkában?*

TP: Eredetileg több személyre számítottunk. Az erdélyiek közül Tonk Sándorra és az általa bevonandó hallgatókra, aztán ők végül nem vettek részt, amiben közrejátszott, hogy Tonk Sándor elhunyt, Jakó Zsigmond pedig nem értékelte a kezdeményezés újszerűségét. Ő a hagyományos kiadványokban tudott csak gondolkodni, a regesztakötetekben. Azt a fajta feldolgozást, amit mi terveztünk, nem értékelte és emiatt végül az együttműködés is elmaradt és ők hagyományos formában adtak ki egy vagy két kötetet. Mi egészen más szempontok szerint dolgoztuk fel a királyi könyveket és tettük kutatathatóvá. Sajnos Bessenyei József tanszékvezető, illetve dékán egyéb elfoglaltságai miatt kiszállt a munkából, de Gyulai Éva kezébe vette az irányítást és szinte megszállottként dolgozott rajta. Mi – Horváth Zita, Nagy Gábor és én – a nyomába se nagyon értünk. Először a CD-ROM-ok jelentek meg, aztán a CD-ROM-okat összevonva DVD-n is kiadták. Ma már azt hiszem, ez is másként történne, az internetes adatbázisok sokkal könnyebben és közvetlenebb módon hozzáférhetők.

KJ: *Jelentős kutatásokat folytattál a cigányok, a jászok, a vallonok témakörében. Hogy kerültek ezek a specifikus témák a szemed elé?*

TP: A történeti kutatásoknak is van egyfajta hierarchiája. A cigányság kutatása – nem számítva Habsburg József főherceg korát – egyáltalán nem volt divatos, viszont szerintem ez a legérdekesebb mindenféle szempontból. Ha van egy levéltári forrás és az magyarokról, románokról, szlovákokról, akármikről szól, a benne lévő adatok valóban *adatok* a számodra. De ha cigányokról van egy forrás, akkor a dolog nem ilyen egyértelmű. Hadd mondjak egy példát: Kaposváron került elő egy olyan kihallgatási jegyzőkönyv az 1750-60-as évekből, amikor egy cigányt meggyanúsítottak egy dologgal és ő azt válaszolta a kihallgatást végző papnak, hogy nem ő követte el a vétket, hanem az ő képében a lidércek cselekedték azt. Ha ezt egy magyar mondja, vagy szlovák, akkor ez egy adat a lidércekben való hitre. De itt egyáltalán nem biztos, hogy a cigány hisz a lidércekben, csak az a biztos, hogy azt mondja, amiről azt gondolja, hogy elhiszik neki. Ha átnézted a cigány-összeírásokat a 18. századból, akkor azt látod, hogy minden cigány olyan vallású, amilyen a környezete és olyan nevet visel, amilyen nyelven a környezete beszél. Tehát ha szlovák környezetben él, szlovák neve van a cigánynak és lutheránus vagy katolikus, magyar környezetben kálvinista és magyar neve van, román környezetben ortodox vallású és román nevet visel.

KJ: *Az alkalmazkodóképességet nagyban...*

TP: Nem is alkalmazkodóképesség ez. Azt tartják az antropológusok, legalábbis egy részük, hogy a cigányok úgy használják ki a társadalmi környezetük erőforrásait, ahogy más népek a természeti erőforrásokkal teszik. Tehát a cigány a környezete nélkül nem képzelhető el, a cigányzenész nem a saját zenéjét játssza, hanem azt a zenét, amit a környezete kíván. A varázsló cigányasszony, erről egy tanulmányt is írtam, amikor varázsol, akkor nem a saját hiedelmei alapján teszi azt, hanem a környezetének a hiedelmei alapján, mert azt fogadja el a környezet. És ilyen nincs még egy a világon, helyesebben hasonló nagyon sok van. Bizonyosan ilyenek az én véleményem szerint a koiszanok Namíbiában és Dél-Afrikában – busmanoknak nevezzük őket régebbi nevükön –,

tehát vannak ilyen, meg hasonló népcsoportok szerte a világban. Indiában is vannak olyan népcsoportok, amelyek egy adott területen belül vándorolnak. A cigányokra bizonyos felfogás szerint az a jellemző, hogy termelőmunkát nem végeztek, csak szolgáltattak. Ezt el is fogadom, a levéltári dokumentumok egyértelműen ezt bizonyítják. Emlékszem, Kunt Ernő még élt, amikor kitaláltuk az egyetemen, hogy úgy kellene komolyan foglalkozni a cigányokkal, hogy együtt a szociológusok, antropológusok és a történészek. Le is ültünk, együttműködésről tárgyaltunk és akkor volt Ernőnek egy megjegyzése, hogy Magyarországról mindenki szeretne külföldre menni és indiánokat kutatni, mármint az antropológusok és valaki meg is jegyezte neki egy nyugat-európai konferencián, hogy ő nem is érti, hogy miért akarják ezt a magyarok, meg a kelet-európaiak, amikor a legizgalmasabb antropológiai problémán éppen mi vagyunk, akik itt rajta ülünk. A cigányokra célzott természetesen a kutató. Erről ennyi elég is, mert annyira át van szöve politikummal, meg mindennel ez a probléma, hogy tényleg nem igazán érdemes beszélni itt róla.

Ezek az egyéb népcsoportok, akiket tévesen szokás kisebbségeknek nevezni, ami a középkorra egyáltalán nem igaz, ezek mindig is érdekelték. A besenyőkkel kezdődött ez az egész. Mondta is egy barátom, hogy a *fejed* lágya se nőtt *be* – így fordítva ki tehát a *besenyő* szót... Azért szerettem velük foglalkozni, mert *már* elég sok forrás maradt fenn róluk ahhoz, hogy rendelkezünk tényekkel, de *még* nem annyi, hogy ne maradjon helye a képzeletnek, ami nélkül nincs történetírás – biztosan érted, mire gondolok.

A jászok iránti érdeklődésem pedig abból fakad, hogy apai ágon a Jászságból származom. A dédnagyapám került katonaként a miskolci 13. számú gyalogezredhez Jászárokszállásról, aztán itt ragadt. Anyakönyvekkel szépen végig tudtam menni egészen a 18. század közepéig a családon és kiderült, hogy minden jászági őszám redemptus, tehát megváltakozott jász volt. Erre nagyon büszke vagyok. Így szinte muszáj volt a jászok történetével foglalkozni már csak azért is, mert látszólag egy nagyon kidolgozott terület, csak éppen Györffy György kutatásai, amelyeket megpróbáltam tovább folytatni, bizonyítják, hogy semmi sem igaz például abból, amit korábban gondoltunk a jászok és a kunok közös betelepüléséről egészen addig, hogy a jászok a kunok egyik nemzetsége, vagy törzse volt. A „jászkunság” nem a közös gyökerekből fakad, hanem a konvergens fejlődés eredménye. Mind a két terület királyi birtok volt. A jászok és kunok is kiváltságokat élveztek a katonasági kötelezettségeik miatt és ez a hasonló társadalmi helyzet volt a konvergens fejlődés oka. Tehát nem egy régi dolog esett szét aztán később, hanem különböző helyzetből az összetartó fejlődés következményeként jött létre ez a ma is élő fogalom, hogy jászkun, vagy Jász-Kunság. Büszkén mondhatom, hogy elég jelentősen sikerült hozzájárulni a saját kutatásaimmal ennek az egész problémakörnek a rendbetételéhez és megértéséhez.

KJ: 2014 óta vagy nyugdíjas, és te magad is említetted, hogy korábbi kutatásaid eredményeit jelentetted meg azóta, amiből van még bőséggel. Milyen nem publikált kutatási eredményeket szeretnél még kiadni?

TP: Ha már szóba kerültek a lengyelországi Királyi Könyvek, ezeknek a második kötete jelent meg. Az első kötetbe szánt iratanyagok közül a legfontosabb (és legter-

jedelmesebb), amit szerintem elég sokan ismernek, egy lengyel követnek, Krzysztof Szydłowieczkinek, Öreg Zsigmond király – ahogy ma mondanánk – sztárdiplomatájának a követjelentései. Minthogy Öreg Zsigmond számos szállal kötődött Magyarországhoz – a mi Ulászló királyunk udvarában nevelkedett és Magyarországot második hazájaként szerette, lánya Szapolyainak a felesége lett –, ezt a követet azért küldte, hogy a még nagyon fiatal II. Lajosnak, a nagykamaszként inkább a lányok szoknyája után nézelődő, mintsem komoly országvezetési gondokat intéző királynak a dolgait szedje rendbe. Szydłowieczki „naplóját” – hiszen naponta küldte jelentéseit Zsigmondnak – időközben kiadták. Én úgy gondoltam, hogy nem lenne szerencsés akkor újra kiadni az egészet, ezért az a kötet azóta áll. Ehelyett a bizonyos első kötet helyett jelent meg a második, ami maga is egy szerves egység, hiszen a Moháctól Budáig terjedő időszaknak a dolgait fogja át. A lengyel–magyar kapcsolatok miatt is egy egységes időszak. Tehát ezt be kellene fejezni, de mellette tanulmányokat is meg kellene még írni. Utóbbi azért is fontos, mert a levéltári iratok esetében jobban bele kell gondolni egy-egy problémakörbe. Itt vannak például a határjárások. Rengeteg határjárás maradt fenn főleg a 18. századból. Térképészet nem lévén, a községhatárokat jelekkel jelölték ki és tulajdonképpen ezeknek a jeleknek a számontartása, mégpedig az emberek fejében való számontartása helyettesítette a térképeket abban az időszakban. Azt tapasztaljuk, hogy a határjárások esetében számos határponthoz különböző és nagyon érdekes hiedelmek kapcsolódnak. Furcsa módon ezek a hiedelmek egy ember, Takács Lajos – a már elhunyt neves néprajzkutató – kivételével senkit sem érdekeltek különösebben, ő azonban felfigyelt rájuk és publikációkat is megjelentetett róluk. De még az ő munkáját is tovább lehetett gondolni. Úgy tűnik, hogy ezek a határokhoz fűződő hiedelmek pogánykori, tehát ezeréves hagyományokat őriztek meg eltorzítva, illetve racionalizálva. Hogy egy példát mondjak: a földre, a határ igaz voltára úgy kellett esküdni, hogy mezítláb, megoldott övekkel és fedetlen fővel esküdött a tanú. Ez minden néprajzos szerint azért volt így, hogy ne lehessen oly módon csalni, hogy a cipőmbé például miskolci földet teszek, megállok a zsolcai határban és azt mondom, hogy miskolci földön állok. És nem hazudtam, mert a cipőmben tényleg miskolci föld van, de mégis hazudtam, mert ugye, nem így értik, akik hallják. Ugyanakkor, ha hamis határeskü tétl, akkor azonnal büntetés, isteni büntetés járt érte, tehát az ilyen eskü határozottan szakrális eseménynek számított. És ezekután azt olvasod, hogy Dzsingisz kán, amikor az őseihez imádkozik, akkor mezítláb, megoldott övekkel és fedetlen fővel imádkozik. Tehát pontosan úgy, ahogy az ő korában és később is Magyarországon a határeskü letették. Véletlen ez? Nyilvánvalóan nem, különösen akkor, ha tudjuk, hogy a pogány időkben a határokat sírok jelölték, ott voltak a temetők. Bár mi most úgy gondoljuk általában, hogy egy adott terület legfontosabb része a közepe, de bizonyos korokban és kultúráknál ez nem így volt. Ha van egy adott terület, amin vándorolhatok, hajthatom a nyájamat, akkor nem a közepe a fontos ennek a területnek, hanem a széle és a szélét jelölöm meg. És mit tesz Isten, rengeteg olyan adatunk van, hogy a szélet, a határt temetők jelölik, ráadásul a honfoglaláskori temetőknek a többsége, vagy nagyon sok közülük határszélen kerül elő, tehát két település közötti határon, ahol az ősök nyugodtak, akiket tiszteltek az élők, mint az ő társadalmuknak

a megalapítóit és a társadalmi törvények megszabóit. Mindebből lassan-lassan kikerekedik az, hogy ezeknek a hagyományoknak a jó része valóban a pogány középkorig nyúlik vissza és eltorzult formában ugyan, de szinte a mai napig fennmaradt. Tehát ezeket és hasonlókat kellene még rendbe szedni.

Azért új feladatok is megtalálnak. Büszke vagyok például arra, hogy a legkiválóbb latinistákkal együtt részt vehetek Bél Mátyás országleírásának kritikai kiadásában: Borsod vármegye és a Jászkun kerület után most Zaránd vármegyén dolgozom.

Fontos számomra továbbá, hogy szülővárosom, Sajószentpéter visszanyerje a régi fényét. Nem egy akármilyen mezőváros volt ez a régi időkben és sajnos, ha átutazol Sajószentpéteren, akkor ennek nem sok nyomát látod. Most azon dolgozunk, hogy azoknak a személyeknek állítsunk méltó emléket, akik egykor ott születtek, éltek vagy meghaltak. Nagyon fontos volna például, hogy felsőőri Fülep Gábornak emléket állítsunk. Ő Sajószentpéteren született, apja ott volt lelkész, aztán egy rendkívül sikeres peregrináció után, ami alatt az utrechti Biblia szerkesztési munkáiban is részt vett, Angliában is járt, hazajött és Sárospatakon lett a teológia professzora. 1798-ban tért vissza lelkészként Sajószentpéterre, úgy, hogy közben a tiszáninneni egyházkerület püspökévé is megválasztották. Rengeteget fordított, vagy tíz kötete megjelent és legalább tíz kéziratban maradt. Fordítói tevékenysége azért is fontos, mert maga Kazinczy is írja, hogy oly korban élt, amikor a fordítás gyakorlatilag a nyelvújítás eszköze volt. Mindenki a magyar irodalmi és szaknyelvet akarta megteremteni és ennek egyik eszköze volt, hogy lefordították a német, francia, stb. nyelvű műveket. Őri Fülep Gábor tehát nyelvújítóként is igazán jelentős személyiség volt, arról nem is beszélve, hogy úgy jött haza Sajószentpéterre, hogy belgiumi, meg hollandiai parókiákat választhatott volna még a peregrinációja idején és egyetemi katedrára is esélye lett volna Franekerben vagy Utrechtben, de ő ezek helyett Magyarországot választotta és azon belül is szülővárosát, Sajószentpétért. Ha valaki megérdemli azt, hogy valami módon emlékezzünk rá, akkor az ő. Nagyon rajta vagyok most ezen a dolgon.

KJ: Köszönöm szépen a beszélgetést! További munkádhoz sok sikert és jó egészséget kívánok!

■ Szerkesztőségünk ösztönzi és várja a levéltáros életutakat feltáró interjúkat, visszaemlékezéseket és archív képeket. Jövendő szerzőink figyelmébe ajánljuk erre vonatkozó útmutatónkat, amely a Magyar Levéltári Portál Egyesület/Levéltári Szemle menüpontjában érhető el:

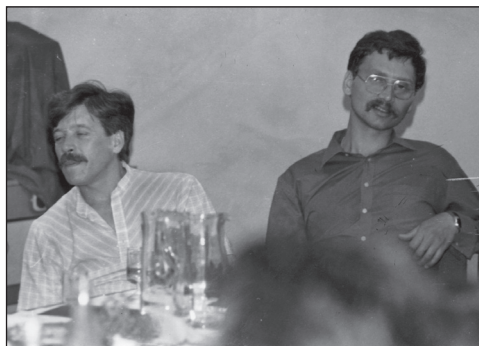
http://www.archivportal.hu/media/uploads/pdfek/interjuk_a_leveltarugyrol.pdf

Tóth Péter, Stefán Istvánné és
Csorba Csaba volt levéltárigazgató
Miskolc, 1981 körül

Tóth Péter és Radics Kálmán
a háttérben Gecsényi Lajossal,
Honismereti Akadémia, 1981

Tóth Péter és Bősze Sándor, 1985 körül

Kapiller Imre és Tóth Péter
Honismereti Akadémia, 1985

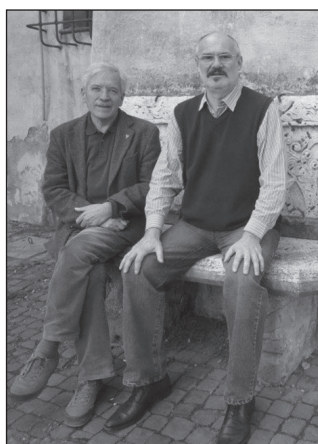
Tóth Péter és Somorjai Lehel,
Miskolc, 1998

Ódor Imréék társaságában

Demeterné Molnár Mária, Tóth Péter és Dobrossy István
Miskolc, 2000 körül

Tóth Péter és Feiszt György Rómában

A tihanyi alapítólevél-konferencia előadói, 2005